

ПЕРЕДМОВА

У вітчизняній і закордонній пресі багато публікацій щодо історії розвитку Львівської архітектурної школи та її представників. Наукові розвідки професорів Б. Черкеса, В. Проскурякова, М. Габреля, Г. Петришин, А. Рудницького, І. Середюка, С. Лінди, Ю. Криворучко; доцентів Р. Липки, І. Диди, О. Пасічник, Т. Клименюк, О. Ремешило-Рибчинської, О. Ноги, І. Жука зі Львова; професора М. Кубеліка з Відня, професорів О. Чернера, П. Краковського, З. Поплавського, А. Фридецького, Я. Боберського, Р. Цільонтковської з Польщі та інших у книгах “Архітектура Галичини ХІХ–ХХ століть”, “Зустріч зі Львовом”, “Львів: історичні нариси”, у “Записках наукового товариства імені Т. Шевченка”, у журналах “Архітектура України”, “Архітектурний вісник”, газеті “Талицька Брама”, у монографіях, виданих у Вроцлаві, у буклеті вроцлавської архітектурної виставки “Прабатьки і батьки”, в дисертаціях та інших публікаціях, – ось далеко не повний перелік тих, хто висвітлював феномен Львівської архітектурної школи.

Наприкінці ХХ ст. переважали розвідки, які охоплювали період 1844–1944 рр., багатий на архівні документи і спогади сучасників. Але сучасні наукові дослідження, що стосуються нашої архітектурної школи, також цікаві, особливо для наших колег із Польщі та Австрії. Адже саме в 40–50-ті роки ХХ ст. із львівського професорського середовища утворилися і розвинулися сучасні польські архітектурні школи у Вроцлаві, Гданську, Кракові. Кафедру містобудування архітектурного факультету у Вроцлаві очолив в 1945 р. Тадеуш Врубель, провідними спеціалістами стали Збігнев Вардзала, Тадеуш Бржоза, Анджей-Йозеф Фридецький. Кафедрою монументальної архітектури в Гданську із 1946 р. керував Вітольд Мінькевич, а Маріан Осінський і Тадеуш Людвіг Теодорович-Годоровський з 1945 р. стали про-

відними спеціалістами факультету цього закладу. З 1920 р. Адольф Людвіг Шишко-Богуш керував кафедрою архітектури в Краківській академії мистецтв, а з 1924 р. до 1929 р. був її ректором. Усі згадані архітектори були випускниками та викладачами Львівської архітектурної школи. Долі львівських архітекторів пов'язані і з австрійськими навчальними закладами. Починаючи з XIX ст., у Віденському технічному університеті навчалоя багато студентів з Галичини, які пізніше вирости в архітекторів-фахівців, професорів, деканів, ректорів навчальних закладів, як, скажімо, Юліан Захарієвич.

Але, попри численні публікації, найменше висвітленим з історії школи залишається період від закінчення Другої світової війни до сьогодні. Не менш цікаві так звані “радянський час”, роки “перебудови” і, врешті-решт, роки існування України як незалежної держави. Після Другої світової війни про нашу школу майже нічого не писали, що цілком зрозуміло. Який сенс було писати про неї “столичним” московським виданням? А ніякого, бо якщо б писали, – довелоя б визнати, що саме Львівська архітектурна школа була однією з найстарших у СРСР і однією із найвідоміших в Європі. Це не відповідало радянській ідеологічній доктрині, бо не могла якась “периферійна” (з погляду москви) архітектурна школа (та ще й із регіону, поголовно заселеного “українськими буржуазними націоналістами”) працювати нарівні зі столичними навчальними закладами. Це по-перше.

По-друге, хоч і приємно читати сучасні публікації про нашу архітектурну школу, вони аж ніяк не дали відповіді на всі запитання і не розкрили всі її грані. До авторів публікацій жодних претензій – просто предмет дослідження і усвідомлення – Львівська архітектурна школа є надзвичайно широким, синкретичним, неоднозначним. Тому необхідне стале, а не епізодичне її висвітлення. Адже за час свого існування ця школа стала дже-

релом, провідником, каталізатором незліченної кількості ідей, концепцій, доктрин. Все це потребує постійних прискіпливих розвідок, щоб визначити правдиві орієнтири, актуальні в XXI ст. для галузі архітектурної освіти нашої держави.

Як відомо, читають лекції, ведуть заняття не інституції, факультети і кафедри, а конкретні люди – викладачі, що працюють там, і не тільки декани і завідувачі кафедр (яких переважно згадують автори сучасних публікацій). Щоб усвідомити, чому ми сьогодні саме такі, а не інакші, треба обов'язково досліджувати життя і творчість особистостей, які формують феномен Львівської архітектурної школи. І згадати усіх потрібно не тому, що дехто зайнявся переписуванням історії школи і її доробку на свою користь, зовсім ні. А щоб ми, архітектори кінця XX – початку XXI ст., пам'ятали, що досвід наших попередників 60–80-х років недопустимо забувати. Бо інакше може скластися парадоксальна ситуація, коли нащадки сприйматимуть розвиток нашої власної архітектури лише через приклади і діяльність закордонних колег і шкіл, принижуючи тим самим досягнення своїх українських, зокрема львівських архітекторів, доробок яких не менший не тільки за напрацювання середньостатистичних закордонних архітекторів, а і тих, кого ми справедливо зараховуємо до світової архітектурної еліти.

Згадувати і досліджувати потрібно ще й тому, що найсміливіші сучасні “піонери” національної архітектури залишаються у полоні застарілих “псевдоренесансних” ідей і традицій. Не секрет, що помилилися ті, хто мав надію, нехтуючи законами архітектурної освіти, послуговуючись псевдонародним, “псевдонаціоконсервативним” і псевдонаціональним стилями, внести в середовище пострадянської України гармонію і красу. Мабуть, так і мало статися, тому що архітектура, мова якої не є прямою і виразною та не спирається на власні засади (а їх формує освіта),

обов'язково перероджується і доводить до гротеску формулу ідеалу, як тільки вона увійде у контакт зі світом реалій, а не ілюзій.

Згадуючи доробок наших попередників 60–80-х років, відчуваю тривогу за долю нашої архітектурної справи й освіти, які ще недавно здавалися непорушними. Ерозія архітектурного мислення, знань і освіти в Україні ще спостерігається, як і в минулі періоди нашого професійного життя. І навіть більше, вона може посилитися унаслідок підступної війни РФ проти нашої держави, завдання якої – зруйнувати фізичне середовище країни у всіх його проявах, знищити українців і українську цивілізацію.

Архітектурна діяльність (освіта, наука, практика) завжди була тісніше пов'язана з державою, її економікою, політикою, ніж, скажімо, природознавча. На думку деяких сучасних урядовців, потреба в архітектурній освіті зменшується, адже в Україні сьогодні на неї немає, мовляв, ані політичного, ані економічного замовлення. Переконають, що можлива відбудова країни без архітектури. В цій ситуації нам потрібно вибирати – чи радикально змінювати метод і концепцію, переробляти накопичений досвід, чи спиратися на повний синтез. Ми обов'язково повинні пам'ятати, що деякі кризові явища в нашій архітектурі спричинені не тільки минулим (ідеологічні й економічні деформації в СРСР, тупиковий метод соцреалізму тощо), вони можуть загостритися тепер через війну в незалежній Україні.

Криза мислення також може бути викликана і вдосконаленням засобів пізнання, і жагою самого пізнання та самопізнання. І ця криза не зводиться тільки до освіти, архітектурної зокрема, а стосується кризи ідеології та філософії. Сьогодні нам в Україні, як ніколи, потрібна архітектурна наука, що розвиває способи мислення, визначає нові категорії та методологічні проблеми. Нова філософія архітектури потрібна і майбутнім

архітекторам, щоб вони зосередились на тому, що визначатиме долю їх фаху в ієрархії загальнонародських і національних цінностей. Вже тепер потрібно створювати умови для формування мети архітектурної освіти майбутнього, без яких вона неможлива. Тому в ХХІ ст. найважливішим в архітектурній освіті необхідно, на мою думку, визнати ось що:

1. Архітектурна професія не може існувати без постійного розвитку філософської думки викладача і студента.

2. У вищій архітектурній школі ніхто не повинен декларативно обмежувати чи стримувати професійне навчання, яке повинно бути персоніфікованим, індивідуалізованим, адресним. Оскільки із плодами уніфікованої освіти ми колись вже мали нещастя стикатись, конкуренція вчень необхідна.

3. Архітектурна освіта, крім обов'язків перед суспільством, повинна мати гарантовані цим суспільством і державою права. Але і це не все. Необхідно, щоб філософська думка, яка не є монолітом, була представлена якнайширше – християнська ідеологія, пошуки томістів, персоналістів, феноменологів.

Різноманітні культурно-освітньо-філософські конфігурації розвивають різні архітектурні теми та ідеї, переплітаючись, і відштовхуючись, і проникаючи одна в одну почергово або одночасно, забезпечуючи цілісність розвитку архітектурної думки.

І діяльність педагогів 60–80-х років В. Кравцова, В. Блюсюка, М. Консулової, А. Міщенко, О. Купара та інших, а також тих, що трагічно рано пішли з життя, зокрема І. Петришина, А. Ілгунаса, повністю відповідає цим вимогам. Особисті спостереження автора за їхньою педагогічною і архітектурною діяльністю упродовж більше ніж пів століття виключають елементи явних випадковостей. Вони хоча й не були, можливо, стовідсотково успішними педагогами, та були архітекторами в повному розумінні цього слова – архітекторами, за плечима яких багато

збудованих об'єктів. Якби свого часу об'єкти, які вони проєктували і будували, були достатньо висвітлені в професійних архітектурних виданнях, то їх можна було б, без перебільшення, назвати якщо не класиками архітектури, то хоча б фахівцями, які вплинули на розвиток архітектури в Україні загалом.

Але першим серед рівних, безперечно, варто назвати Липку Романа Миколайовича. Його роль надзвичайно важлива як в архітектурі, так і в педагогічній діяльності. Й, можливо, через якийсь час про нього, та і про всіх інших писатимуть не менше, ніж, скажімо, про основоположників Львівської архітектурної школи XIX – початку XX ст.